

Industrin eller skogsägarna – vems behov ska styra?

Vad som är en optimal skogsskötsel beror på vad man vill få ut av skogen. Vill man få ut så mycket massaved som möjligt till lägsta kostnad bör skogen skötas på ett sätt. Vill man få så hög lönsamhet som möjligt bör den skötas på ett annat sätt. Det finns inte ett enda sätt som är bäst för alla i alla lägen.

Sveriges produktiva skogsmark ägs av olika aktörer som styrs av olika inriktningar, omständigheter och syften. Var och en med sin egen målmix och sina egna förutsättningar. Även om det aldrig blir helt rättvisande med generaliseringar så kan två dominerande intressegrupper urskiljas inom skogsskötselområdet, dels stora skogsföretag med massaindustri som kärnverksamhet, dels små familjeägda skogsföretag som oftast kombineras med andra verksamhetsgrenar eller inkomstslag. Dessa två intressegrupper har olika utgångspunkter när det gäller att få ut så mycket nytta som möjligt från skogen.

Den stora skiljelinjen mellan industriskogsbruket och familjeskogsbruket finns i det faktum att lönsamheten för industriskogsbruket bygger på vidareförädling av råvaran, medan den för familjeskogsbruket bygger på försäljningen av samma råvara. Det är en skiljelinje som leder till helt olika syn på vad som är ett bra pris. Den ena sidan representeras av köpintressen och den andra av säljintressen. Industriskogsbruket vill ha ett lågt pris medan familjeskogsbruket vill ha ett högt pris. Industrin har ingen anledning att stödja ett intensivare och mer kvalitetsinriktat skogsbruk eftersom det bara riskerar att skapa en dyrare råvara med kvalitéer som inte är anpassade för den rådande förädlingsinriktningen.

Idag går ca 55% av det virke som skördas i Sverige till massaved¹. Skogssektorn är anpassad för att merparten av det som avverkas inte ska vara någonting annat än just massaved. Priset hålls nere genom att en stor andel av volymen skördas som små träd i gallringar. Dessa träd duger inte till timmer och det ökar utbudet av massaved vilket håller nere priset. Massaveden blir också billigare ju mindre arbetsinsats som krävs per avverkad kubikmeter. Låg arbetsinsats uppnås genom att dela in skogen i homogena enheter som enkelt kan skötas med lättöverskådliga åtgärder och lågintensiv planering.

Kort och gott, dagens trakthyggesbruk uppfyller mycket väl massaindustrins önskemål om ett optimalt skogsbruk. Enskiktade skogar genererar kläna dimensioner med hög andel massaved till låg kostnad. Medeldiametern i brösthöjd på träd som avverkas enligt trakthyggesbruket är så låg som 19 cm. Detta kan jämföras med medeldiametern vid skiktat skogsbruk som brukar vara minst 29 cm.²

Är familjeskogsbrukets perspektiv annorlunda? Kanske, men först och främst måste man komma ihåg att detta perspektiv representeras av en stor spännvidd av olika skogsägarkategorier med lika stor spännvidd av åsikter. För att främja tydligheten i diskussionen tittar vi här närmare på en dominerande kategori av familjeskogsbrukare, nämligen de skogsbrukare som bor och verkar i anslutning till sin skog.

Ofta kombineras skogsverksamheten i dessa fall med någon lantbruksverksamhet eller med annan lokal företagsamhet. Skötselåtgärder utförs ofta i egen regi med teknik som är baserad på en jordbrukstraktor vars kapitalkostnad täcks upp av användning även inom andra verksamhetsgrenar. Den här typen av familjeskogsbrukare har normalt sett en helt annan relation till sitt brukande och sin skog. Skogen förväntas ge många nyttigheter i form av bär, svamp, rekreation, trivsel och vilt

1 Baudin, A. Professor i skogsnäringsens marknadsvetenskap. Linnéuniversitetet.

2 Skogsstyrelsen. Skogsskötselserien nr 11, Blådningsbruk.

utöver nyttan med virkesproduktionen.

Familjeskogsbrukare eftersträvar alltid en skogsskötsel som genererar en hög lönsamhet. I den ambitionen finns det många olika parametrar att jobba med. Först och främst är det avgörande att eftersträva grova avverkningsdimensioner och för det andra att producera de kvalitéer som ger bäst betalt. Dessa faktorer ökar nettot per avverkad kubikmeter. För det tredje är det viktigt att minska ner på skogsvårdskostnader som enbart representerar utgifter. Ett fjärde alternativ är att utnyttja skogens mångbruksvärden parallellt med virkesproduktionen. Olika former av turism är numera en inkomstkälla som på många håll överträffar inkomsterna från virkesproduktionen. Ett femte alternativ är att sänka kostnaderna genom att utnyttja den redskapsbärare som oftast redan finns på en skogsgård, d.v.s. traktorn. Dagens jordbrukstraktorer är konkurrenskraftiga i skogsverksamheten i och med att det krävs relativt små extrainvesteringar för extrautrustning för att snabbt få en rimlig produktionskapacitet.

Gemensamt för alla dessa alternativ är att de gynnas av en skötsel som jobbar med istället för emot skogens skiktning. Skiktad skogsskötsel ger grövre avverkningsdimensioner, bättre kvalitéer, lägre skogsvårdskostnader samt trevlig och varierad skog som lämpar sig för olika former av mångbruk. Slutligen lämpar sig kontinuitetsskogsbruk för mer arbetsintensiva och småskaliga avverkningsmetoder eftersom samma totalvolym nu kan skördas på färre men grövre och värdefullare träd.

Det mesta talar alltså för att familjeskogsbrukaren har betydligt mer att vinna på kontinuitetsskogsbruk än vad industriskogsbruket har.

Nils Fagerberg

Jägmästare, skogsbrukskonsult